

AZ UKRÁN ADÓRENDSZER FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI

SZEMJON VIKTÓRIA

Phd., docens, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Gazdálkodástudományi
tanszék, semyonviktoria@gmail.com

Az adózási kérdések örökzöld slágerként jelennek meg a tudományos kutatásokban és a társadalomban. Hatékony adópolitika nélkül nem működhet egyetlen korszerű gazdaság sem. Ukrajna európai integrációjának részét képezi a megbízható, átlátszó, egyszerű, érthető adórendszer kialakítása. A cikk bemutatja az ukrán adórendszer alakulásának szakaszait, valamint feltárja a jelenlegi problémákat és sajátosságokat.

ABSTRACT

Питання оподаткування є вічними шлягером наукових досліджень та суспільної уваги. Без ефективної податкової політики не може функціонувати жодна сучасна економіка. Частиною європейської інтеграції України є розробка достовірної, прозорої, простої, зрозумілої системи оподаткування. У статті розглянуто етапи становлення української податкової системи, а також досліджує сучасні проблеми та особливості.

Bevezetés. Az adózás problémái örök, aktuális kérdésként jelennek meg a tudományos kutatásokban. Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy az adók lépnek fel az állami kincstár forrásaként, melyek nélkül elképzelhetetlen a virágzó, jóléti ország.

Jelenleg az adó – az ország leghatékonyabb eszköze a társadalmi termelésben, annak dinamikájában, struktúrájában, a tudomány és technológiák fejlesztésében, a társadalombiztosításban¹.

Az adórendszer a különböző adónemek olyan csoportosítása, amely nemcsak az adóforrások sokaságával számol, hanem az egyes adók tökéletlenségével is. Az adórendszer többféle adó céltudatos egymás mellett alkalmazása oly módon, hogy azok egymást kiegészítik².

Ukrajna adórendszerét, mint bármely más rendszert, hiányosságok jellemzik, többek között a változékonyság, ami a jogrendszer állandó módosításával magyarázható. Ez is negatívan hat a vállalkozások fejlődésére, valamint az is, hogy túl bonyolult és nehézkes az elszámolási rendszer.

Lentner Csaba professzor szerint „olyan adórendszert szükséges alkalmazni, mely igazodik az adót fizetők adóerőképességéhez. Tehát az adórendszer legyen méltányos, betartható és betartatható”³.

Ezért a kor kihívásainak megfelelően az ukrán adórendszer reformja felettébb aktuális kérdés.

AZ UKRÁN ADÓRENDSZER ALAKULÁSA

Ukrajna adórendszerének alakulása történelmileg a Kijevi Rusz idejébe vezethető vissza.

Közgazdasági Társaság. – 173 old.

³ Lentner Csaba (2015): Szociális piacgazdaságról és gazdasági függetlenségről. Nekrológ Csengey Dénesért. – Hstet. – 2015. február – 101–109 o.

¹ Бородин О.М., Бурлай Т.В., Горшкова Н.І., Гончар Н.Ю., Дубровський В.І. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення: моногр. / Інститут економіки і прогнозування НАН України / І.В. Крючкова (ред.) – К.: Основа, 2007. – 488 с.

² Heller Farkas (1943): Pénzügytan. – Budapest. Magyar

Viszont jelenlegi formáját, alakját, sajátosságait a Szovjetunió korszaka határozta meg.

A független Ukrajna adórendszerének gyökerei a volt szovjet államháztartást „érintették”, így elkerülhetetlenné váltak a módosítások.

A 90-es években a kor követelményeinek megfelelő adórendszert hozott létre a jogalkotó. A nyereségadóról, az általános forgalmi és egyéb adókról, valamint az illetékekről szóló törvények elfogadásával lényegében létrejöttek a piacgazdasági adórendszer alappillérei.

Azonban a hatályba lépett szabályokon erős nyomot hagyott a szovjetrendszer – átláthatatlanság, túlterheltség, érthetetlen adókötelezettségek jellemezték az „új” Ukrajna piacgazdaságát.

A volt, inkább orosz irányultságú kormány nem sietett az adórendszer reformjával (valószínűleg ez nem képezte Oroszország érdekeit). Ezért csak 2010 elején merült fel ez a kérdés. Az ukrán állampolgárok nyíltan kijelentették az európai integrációs szándékukat, ezért olyan adópolitikára lett szüksége az országnak, ami megfelel az európai szabályoknak.

Bohatirjova J. kutatásai alapján Ukrajnában az adóreform 4 szakaszát határolják el.

1. táblázat. Adóreformok Ukrajnában

Szakasz	Időbeli korszak	Jogszabályok
I	1991–1995	Az adórendszerről c. törvény (1991) ⁴
II	1996–2003	Elnöki rendelet az adópolitika reformálásáról (1996) ⁵
III	2004–2009	Az nyereségadóról (1994) ⁶ , Az általános forgalmi adóról, A személyi jövedelemadóról (2003) ⁷ c. törvények
IV	2010-től	Gazdasági reformok programja 2010–2014-es évekre (2010) ⁸ , Adókodeks (2010) ⁹

Forrás: Saját szerkesztés Bohatirjova J.¹⁰ alapján

Az utolsó szakasz legfontosabb feladata az ukrán adójogszabályok harmonizációja az európaival. 2010 óta – Ukrajna Adókodeksének hatályba

lépésének napjától – számos módosítás jellemzi az adópolitikát országunkban.

A hatályos adórendszer jelenleg nem elégíti ki sem az üzleti szférát, sem az országot – a vállalkozók adóterhe túl magas, viszont az állami költségvetés nem kap elegendő bevételt az adók beszedéséből.

A kormány reanimációs csomagja¹¹ szerint az adóreform arra hivatott, hogy:

1. az adórendszer „játékszabályait” egyszerűsítse, átláthatóvá tegye, függetlenítse,
2. csökkentse a lelkiismeretes adófizetők adóterhét igazságos felosztással,

⁴ Закон України «Про систему оподаткування» від 25 червня 1991 року № 1252-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/закон%20про%20систему%20оподаткування>

⁵ Указ Президента України «Про заходи щодо реформування податкової політики» № 621/96 від 31 липня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/621/969>.

⁶ Закон України «Про податок на прибуток підприємств» № 334/94-вр від 28 грудня 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/334/94-вр/ed19950406>

⁷ Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889-IV від 22 травня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/561/96-вр>

⁸ Програма економічних реформ на 2010-2014 роки „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 2 червня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

⁹ Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 року із змінами і доповненнями [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

¹⁰ Богатирьова Є.М. Податкові реформи України: етапи проведення / Є.М. Богатирьова // Національний вісник Одеського національного економічного університету. Всеукраїнська Асоціація молодих науковців – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. - №7 (186). – С. 28-38.

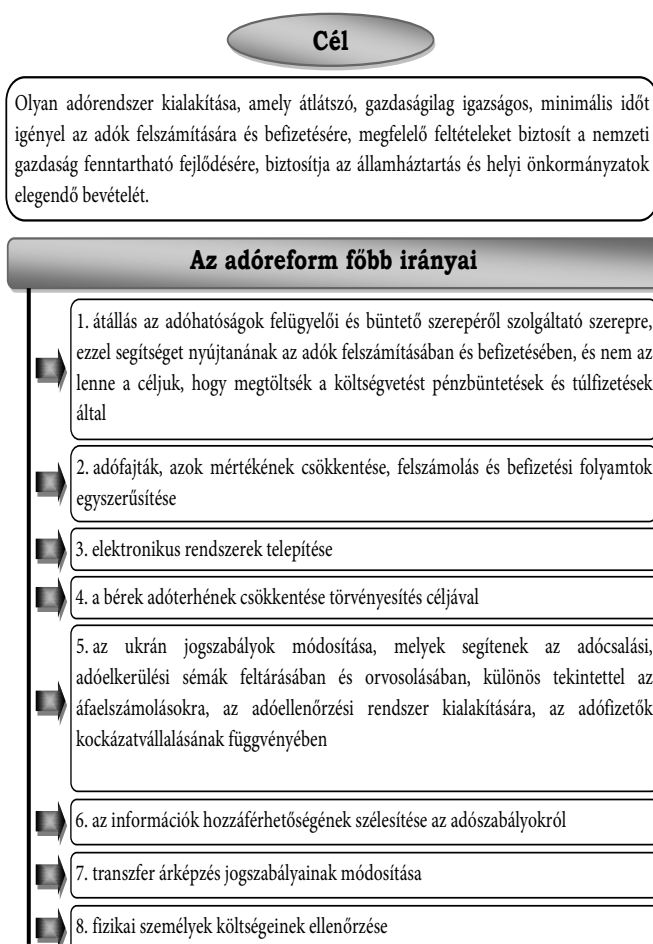
¹¹ Дроговоз Ю., Дубровський В. Інституційні проблеми української податкової системи та шлях їх вирішення. Аналітична розробка. К.: Посольство Чеської Республіки в Україні, 2015. – 33 с. – с.4

3. engedélyezze az adóbevételi normák törlését,
4. csökkentse az állam és a vállalkozások általános költségeit az adminisztrálásra, és egyéb társadalmi költségeit,
5. radikálisan csökkenteni a korrupciót az adószférában.

A stratégia megvalósítása eredményeként az állam 25 kulcsmutatót szeretne elérni. Egyikük a világbanki Doing Business rangsor 30-asa.

Hogyan is állunk jelenleg a nemzetközi világ-rangsorba? Van-e esélye Ukrajnának a közeljövőben felzárkózni?

2015 januárjában Petro Porosenko elnök rendeletet adott ki *Ukrajna – 2020 Fenntartható fejlődési stratégia* címmel¹², amely többek között az adóreform célját és főbb irányait tartalmazza.

1. ábra. Az ukrán adóreform célja és irányai

Forrás: saját szerkesztés a Stratégia¹³ alapján

¹² Указ Президента України „Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>

¹³ Указ Президента України „Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>

2. táblázat. Ukrajna helye a nemzetközi rangsorokban

Ssz.	Mutató (index)	2014	2015	Változás
1	Az üzletvitel egyszerűsége (Doing Business Economy Rankings)	87	83	4↑
2	Globális versenyképesség (Global Competitiveness Index)	76	79	3↓
3	Átláthatóság (Open Budget Index)	35	56	21↓
4	Gazdasági szabadság (Index of Economy Freedom)	162	162	0
5	Adóteher (Paying Taxes)	108	107	1↑

Forrás: saját szerkesztés az Infográfika¹⁴ alapján

A globalizációs folyamatok gyors tempója, azon belül a pénzügyi piacok integrációja, liberalizációja, a migráció növeli és bonyolítja a nemzetközi üzleti aktivitást, a gazdaságok nyitottságát és a kommunikációt a piac szereplői között. A vállalkozások versenyképességében nagy szerepet játszanak az adórendszer, az üzletvitel szabadsága, az adóteher szintje.

A versenyképes adópolitika egy olyan rendszer, amely sikeresen egyesíti a belső nemzeti elvárásokat, valamint a külső üzletviteli szabályokat, ezzel a gazdálkodók harcba szállhatnak a nemzetközi befektetésekért, és megakadályozhatják a tőke kiáramlását az országból.

Az adórendszer fő mutatószámai – az adók és illetékek száma, a jövedelemadó mértéke, az adóteher mértéke, az adószabályozás stabilitása stb. Így Ukrajnában 2015-ben 11 adófajta és illeték volt hatályban, a nyereségadó és a személyi jövedelemadó mértéke – 18%, az adóteher pedig 38,9%, ami a világban az egyik legmagasabb érték (USA – 24,3%, Oroszország – 28,7%).

A gazdasági szabadság index szerint az ország a 162. pozíciót foglalja el a 178-ból. Ezek a mutatószámok a korrupció magas, a tulajdon védelem alacsony szintjével, valamint a befektetési szféra gyengeségével magyarázható.

Eltekintve attól, hogy az adószabadság indexe 78,7 pont, ami elég magas, sőt meghaladja az átlagos indexet világszerte (77,4), az adószabályozás kétértelműsége és ellentmondásai, gyakori változásai mélyítik a feketegazdaság és a korrupciós sémák lehetőségeit.

Annak ellenére, hogy a megfelelő adóreform még 2010-ben kezdetét vette az új Adókönyv elfogadásával, Ukrajna adópolitikája továbbra is akadályozza a hatékony üzleti életet. Ukrajna továbbra is az utolsó helyeket foglalja az adófizetési rangsorban, bár Doing Business adatai alapján látható, hogy a helyzet fokozatosan javul.

3. táblázat. Ukrajna adórendszere a nemzetközi rangsorban

Mutató	2010	2014	2015	2016
Adóteher (189 országból)	181	164	108	107
Befizetések száma (évente)	147	28	5	5
Teljes adóösszeg (bruttó nyereség %-ában)	57,2	54,9	52,9	52,2

Forrás: Saját szerkesztés a Doing Business¹⁵ adatai alapján

¹⁴ Наше місце в світових рейтингах (інфографіка). – Сегодня. – 21 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/life/stories/nashe-mesto-v-mirovyh-reytingah-infografika-684681.html>

¹⁵ <http://www.doingbusiness.org/>

A kormány meghatározta az ukrán adórendszer legfontosabb negatív jellemzőit:

1. az adózás ügyintézésének bonyolultsága,
2. korrupció az adóhatóságokban,
3. magas adóteher.

Ennek érdekében Ukrajnában már megrögzött szokássá vált az adózási szabályok módosítása. Ez az éves költségvetés elfogadásával magyarázható. A büdzsé már megszokott hiányossága miatt az országnak kiegészítő jövedelmekre, bevételére van szüksége. Ez a probléma a legkönnyebben az adórendszer módosításával oldható meg.

Meg kell jegyezni, hogy az adóreform nem hozott könnyítést az adók elszámolásában. Még 2011-ben, amikor elfogadták az új Adókodeket, egyszerű törvényösszevonás történt, amit találóan a szakemberek „A könyvelők bibliájának” neveznek. A probléma csak az, hogy az egyszer megírt Nagykönyvhöz havonta új módosításokat publikálnak.

2014. december 28-án Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa módosításokat fogadott el az ukrán Adókodekhez. Ezek a változások a 71 sz. *Adókodek és egyéb jogszabályok módosításáról szóló törvény* elfogadásával léptek hatályba 2015. január 1-jén. Ezzel az ukrán adóreform új szakaszába lépett.

A legfontosabb változások az általános forgalmi adót, a nyereségadót, személyi jövedelemadót érintették, valamint az egyszerűsített adózási rendszert. Ezen intézkedések célja a vállalkozások és magánszemélyek adóterhének csökkentésében rejlik. A kulcsfontosságú módosítások közé tartoznak:

- az adók számának (fajtáinak) csökkentése 22-ről 11-re,

- moratórium bevezetése a kis- és középvállalkozások adóellenőrzésére két évre,
- a vagyonadó jelentős változásai,
- luxusautók adóztatása,
- az egyszerűsített adórendszert használók csoportjai 6-ról 4-re csökkentek,
- pénztárgépek kötelező használata 2015. július 1-től,
- egyszerűbb nyereségadó számítás a vállalkozás pénzügyi beszámolója alapján,
- egységes szociális járulék (társadalombiztosítási járulék) – adókulcsok csökkentése a munkáltatók számára,
- progresszív adózás a személyi jövedelemadóval a jövedelemtől függően,
- a helyi költségvetések új bevételei – jövedéki adó a kiskereskedésben, vagyonadó, egyszerűsített vállalkozói adó,
- a rendkívül jövedelmező tevékenységek adóterhének növelése: bányászat, biztosítás, szerencsejáték.

Tehát jelenleg Ukrajnában a következő adófajták hatályosak:

1. állami adók: nyereségadó, személyi jövedelemadó, általános forgalmi adó, jövedéki adó, környezetvédelmi adó, forrásadó, vámadó.
2. helyi adók és illetékek: vagyonadó, egyszerűsített vállalkozói adó, parkolóilleték, idegenforgalmi illeték.

2015. december 24-én az ukrán parlament egy újabb törvényt fogadott el – a 909-VIII

sz. törvényt Az adókodekx módosításáról 2016-ban címmel.

Az aktuális változásokat a 4. táblázat mutatja be.

dasági hatást, mivel lehetetlen a nyereséges üzletvitel, a gazdasági fejlődés és a külföldi tőkebevonás állandó változó adószabályozás feltételei között.

4. táblázat. Adóreform – 2016

ADÓ	2015	2016
Nyerésadó	18%	18%. Havi adóelőlegek törlése.
Személyi jövedelemadó	15%, 20%	Egységes adókulcs – 18%, függetlenül a jövedelem mértékétől és forrásától
Általános forgalmi adó	20%	20%
Egységes szociális járulék	3,6% – munkavállaló 36,2% – munkaadó	0% – munkavállaló 22% – munkaadó
Egyszerűsített vállalkozói adó	3. csoport. Maximális jövedelem 20 000 000 hr Adókulcs: 2%+áfa, 4%	3. csoport. Maximális jövedelem 5 000 000 hr Adókulcs: 3%+áfa, 5%
Jövedéki adó	Különböző adómérték a termék fajtájától függően	Az adómérték jelentős növekedése az előző évhez képest
Járműadó	Adótárgy – 5 évnél fiatalabb járművek, 3000 cm ³ motor felett Adómérték – 25 000 hr/év	Adótárgy – 5 évnél fiatalabb járművek, értékük – meghaladja a 750 minimálbért Adómérték – 25 000 hr/év
Ingatlanadó	Maximális adókulcs – 2%-ka a minimálbérnek/m ²	Maximális adókulcs – 3%-ka a minimálbérnek/m ² Nagy területű ingatlanok kiegészítő adója (lakás – 300 m ² , ház – 500 m ²) – 25 000 hr

Forrás: Saját szerkesztés

A Pénzügyminisztérium nagy ígéreteket tett a módosítások bevezetésével: pozitív makrogazdasági hatást, könnyített hatósági eljárásokat, valamint két éves moratórium bevezetése az adószabályok változtatására, kivéve, ha azok csökkentik az adóterhet és egyszerűsítik az adószabályokat.

Sajnos az idei adóreform sem tökéletes, sietve, nem átgondolva, az év utolsó napjaiban, politikai kompromisszumokat kötve lett elfogadva, ami kizárja a hosszú távú perspektíváját.

A reform akkor lehet a leghatékonyabb, ha kidolgozásakor nem hagyják figyelmen kívül az átlag polgár, az üzlet, az ország igényeit és elvárásait. Csak ebben az esetben működhet jól az adórendszer és nyújthat pozitív gaz-

KÖVETKEZTETÉS

Ha létezne egy tökéletes adórendszer, már régóta minden ország azt használná. Egy adórendszer csak egy bizonyos ideig lehet hatékony és csak azon feltételek közt, társadalmi sajátosságok mellett, amelyekhez alkalmazzák.

A számos módosításoktól eltekintve, amelyek az adójogszabályt érintik, az ukrán adórendszer a mai napig fiskális irányultságú maradt. A termelés magas adóterhe nem teszi vonzóvá a befektetők számára, és nem segíti az adórendszer versenyképességének növekedését. Rengeteg előírás mai napig nem egyértelmű, ez negatívan hat a befektetési döntésekre.

Az egységes adózási feltételek hiányában az adófizetők elveszítik az ösztönzést az

adókötelezettségek kifizetése iránt. A kisvállalkozások és a magánszemélyek továbbra is elkerülik az adófizetést, többek között a jogilag rögzített magas adóteher miatt. Az ország-

nak további lépéseket kell tennie az adóztatás terén, új törvényeket kell elfogadni a hatékony adórendszer kiépítésének érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- HELLER FARKAS (1943): Pénzügytan. – Budapest. Magyar Közgazdasági Társaság. – 173 o.
- LENTNER CSABA (2015): Szociális piacgazdaságról és gazdasági függetlenségről. Nekrológ Csengey Dénesért. –Hitel. – 2015. február. – 101–109 o.
- Богатирьова Є.М. Податкові реформи України: етапи проведення / Є.М. Богатирьова // Національний вісник Одеського національного економічного університету. Всеукраїнська Асоціація молодих науковців – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. - №7 (186). – С. 28-38.
- Бородіна О.М., Бурлай Т.В., Горшкова Н.І., Гончар Н.Ю., Дубровський В.І. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення: моногр. / Інститут економіки і прогнозування НАН України / І.В. Крючкова (ред.) – К.: Основа, 2007. – 488 с.
- Дрогозов Ю., Дубровський В. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхт їх вирішення. Аналітична розробка. К.: Посольство Чеської Республіки в Україні, 2015. – 33 с. – с.4
- Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889-IV від 22 травня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/561/96-вр>
- Закон України «Про податок на прибуток підприємств» № 334/94-вр від 28 грудня 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/334/94-вр/ed19950406>
- Закон України «Про систему оподаткування» від 25 червня 1991 року № 1252-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/закон%20про%20систему%20оподаткування>
- Наше місце в світових рейтингах (інфографіка). – Сьогодні. – 21 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/life/stories/nashe-mesto-v-mirovyh-reytingah-infografika-684681.html>
- Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 року із змінами і доповненнями [Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- Програма економічних реформ на 2010-2014 роки „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 2 червня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
- Указ Президента України „Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
- Указ Президента України «Про заходи щодо реформування податкової політики» № 621/96 від 31 липня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/621/969>.